

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsakega meseca, ter stoji za vse leto 3 gold., a za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo, naročnino in oznanila pa Milic-eva tiskarna v Ljubljani.

Štev. 16.

V Ljubljani, 15. avgusta 1887. l.

XXVII. leto.

O okrajnih učiteljskih knjižnicah.

(Š. Lapajne.)

Za nadaljno omiko v pedagogičnem in znanstvenem oziru za nas ljudske učitelje skrbita §§. 43. in 44. državne šolske postave z dné 14. maja 1869. l. in novele z dné 2. maja 1883. l.

Danes naj nekoliko izpregovorim o §. 44. teh postav t. j. o okrajnih učiteljskih knjižnicah: kako naj se uredé, da bodo zadostovale terjatvam napredujočega učiteljstva in nalogi, zaradi koje so se ustanovile?

Pri nas na Kranjskem osnovala so se okrajne učiteljske knjižnice večinoma v letih 1873. in 1874. Od tega časa pa do dandanes narastla je vsaka vsled vednega vplačevanja ($\frac{1}{2}$ % od dohodkov) ljudskošolskega osebja in vsled dotacij, katere so v nekaterih šolskih okrajih dajale vsako leto okrajne blagajnice in nekatere še dajejo, da zdaj vsaka okrajna učiteljska knjižnica na Kranjskem kaže okoli 1000 glđ. prvotne vrednosti. Za tako vsoto more se nakupiti užé precejšnje število in različnega obsežka knjig, časopisov itd., in vender, ako pogledamo v zapisnik, kjer se nahajajo vse nakupljene stvari zaznamovane in zopet v zapisnik, kjer se zabeležijo izposojene knjige in imena izposojevalcev, ne najdemo pravega razmerja ne med žrtvami, ki jih učiteljstvo za ta namen daje, ne o porabi te naprave. Okrajne učiteljske knjižnice se tedaj ne porabljujejo v takej meri, kakor zaslužijo, kakor je njih namen in kakor bi se morale porabljovati, da bi učiteljstvu donašale pravi blagoslov in mu resnično koristile.

Kakšnih okrajnih učiteljskih knjižnic si tedaj želimo, kake naj bodo, da bodo svojemu smotru popolnoma zadostovale in zaznamujmo si najglavniše pogodbe in lastnosti, katere naj bi imele, ogledajmo si nadalje napake, ki jih zdanje knjižnice imajo, in slednjič omenimo sredstva, koja naj se porabljujejo, da bi se namenu kolikor mogoče približale.

Vsaka okrajna učiteljska knjižnica na Kranjskem morala bi

1. imeti cvet vseh literarnih izdelkov najnovejše dóbe našega materinega t. j. slovenskega jezika.

Dohodki učiteljevi ne zadostujejo, da bi si učitelj mogel sam naročiti vse najboljše spise za svojo ročno ali hišno knjižnico. Če si vsako leto vender nekoliko knjig in spisov naročí, mu je čas, predno ta namen doseže, na mnogo let razdeljen; med tem postane stareji ter za nadaljno omiko manj vnet. In vender je ravno — novi naraščaj ljudskih učiteljev v prvi vrsti poklican, da pozná vse literarne izdelke naših pisateljev in pesnikov, da jih natanko vé ceniti gledé vsebine ter da jih razširja med národom.

Ako pa on sam nima prilike, da bi se duševno ž njimi seznanil, ako njih oceno in vrednost pozna samo iz pohval dostikrat pristranskih časopisov, kako naj jih véstno drugim priporoča, kako naj se dalje omikuje, kako si more upati o domačih literatih v omikani družbi govoriti! Ali nij pri takih prilikah, katere se na deželi mnogokrat prigodijo — moralično prisiljen, da mora molčati, kakor bi bil ném. Ali ga ne boli v srce, da se sramoti pred svetom, da kaže svojo nevednost, ker mu materijalno stanje ne dopušča, da bi si potrebna slovstvena dela naročil in se ž njimi duševno seznanil! Ali ni to prva naloga vsacega zavednega slovenskega učitelja, da pozná vsa boljša dela naših pesnikov, pisateljev in prvakov?

Ko mlad učitelj stopi v javno življenje, kje naj dobí sredstev, da bi si jih napravil? Napravi si komaj najpotrebneje stvari, kako naj si kaj takega naroči? Ni mogoče, in ni mogoče! — —

Tú je naloga okrajnih učiteljskih knjižnic, da mu pomagajo. Iz njih naj si posojuje vse one knjige, katere potrebuje, da se temeljito seznaní z domačim slovstvom. Na učiteljskih je bil čas za to preskromen in največ tudi zanemarjen — zato se mora tú nadomestiti in popolniti, kar se je do zdaj zamudilo.

2. Vsaka okrajna učiteljska knjižnica mora imeti najpoglavitniše izdelke nemške literature. Posebno klasiki in najimnetnejši literalni spisi naj se tú nahajajo. Iz bogatega zaklada duševnih izdelkov nemških pisateljev in pesnikov more si vsak, posebno pa še mlad učitelj, mnogo učiti, svoj znanstveni krog razširiti ter si pridobiti veselje do nadaljne omike.

Pri naročevanju spisov zdaj živečih nemških pisateljev in pesnikov treba je le naročevati take, kateri so na boljšem glasu, od katerih se more v resnici kaj naučiti.

3. Zraven teh knjig naj bodo pedagogični in didaktični spisi na prvem mestu. Duševni izdelki prvih in poglavitnih pedagogov naj se tú vsi celotno nahajajo. Iz njih naj učitelj zajema pripomočke za pravo, natančno izpolnovanje svoje službe; iz njih naj se uči, kako naj deluje, da bode pravi učitelj.

Taki spisi so prevažni. Kako malo ali prav nič dejanske izkušnje prinese sè seboj mladi učitelj, ko stopi v javno življenje! Koliko težavnih ur ga tedaj čaka in koliko takih tudi njegovih učencev! Predno ga izučí izkušnja, predno ga življenje pripelje do pravega spoznanja, do pravega ravnanja, koliko bridkega časa mu pred preteče! Če pa se mladi učitelj pridno bavi s prvimi boritelji, spoznavatelji in z mojstri v pedagogiki, koliko mnogo znanja si pridobí, koliko izkušenj, olike, koliko veliko si svoj stan zljajša in koliko popolnejši izvršuje svojo težavno nalogo v svojem prevažnem poklicu!

4. Jedna naj glavnih nalog vsakega učitelja je, da si v javnem življenju svoje, na prvi poti pridobljene znanosti širi in popolnuje. Ne zadostuje, da si mladi učitelj (mlada učiteljica) prihrani tisto znanje, ki si ga je prisvojil (prisvojila) na učiteljskih, temuč treba je, da se bolj in bolj nadalje omikuje v pedagogičnem in znanstvenem oziru, da sploh tudi napreduje s pravim duhom časa, ako hoče, da ne zaostaja v svojem vzvišenem stanu. K vsemu temu mora učitelju pripomoči učiteljska knjižnica, v kateri naj se nahajajo spisi najpoglavitnejših véd o vsakem znanstvenem oziru.

Tú je treba sevéda velike pozornosti, da se ne trati po nepotrebnem denar za slabe spise, ampak da se zrno loči od plevla.

5. Vsaka knjižnica naj bi imela tudi precejšno število muzikalij najboljših domačih in tujih skladateljev. Večinoma učiteljev je muzikalično izobraženih. Od kod pa bi učitelj jemal denar za nakupovanje muzikalij!?

6. Za učitelje jako koristni so učni pripomočki. Vsaka ljudska šola si jih ne more omisliti in dostikrat tudi učitelj sam ne pozná pravih. V tej zadevi naj bi mu

okrajna učiteljska knjižnica pravo pot kazala. Vzlasti učni pripomočki za nazorni pouk, za pouk v risanju, v naravoznanstvu itd. so potrebni, ako učitelj hoče uspešno poučevati. V tem oziru naj ima knjižnica najboljše blago; po njej naj se tedaj ravna učitelj, nekaj, da si jednake pripomočke nakupi, nekaj pa, da si jih iz knjižnice izposodi in sam ponareja ali prerisa.

To je po mojem mnenju smoter prav urejene okrajne učiteljske knjižnice. Ona naj bi bila vzlasti novemu naraščaju — zaklad, iz katerega naj vsi učitelji zajemajo sredstva za nadaljujočo omiko. Ona naj bi bila prava, zanesljiva voditeljica vsem učiteljem in učiteljicam vsakega, vsega šolskega okraja; ona naj bi pa tudi duševno vezala vse učitelje, da bi bili pravi národní pionirji v deželi.

Napake, katere imajo dandanes največ okrajne učiteljske knjižnice, so:

1. da učitelji većinoma ne poznajo pravega pota, kako se knjige dobivajo iz okrajne učiteljske knjižnice in na kak način se jej zopet vračajo. Navadno se vé samo za ministerijalno naredbo z dné 15. decembra 1871. l. št. 2802, katera v §. 9. določuje, kako naj se knjige izposojujejo in vračujejo; za ministerijalni ukaz z dné 25. februvarja 1872. l. št. 1927, pa vé malo kedó.

Imenovani ukaz slove v izvirniku:

„Z. 274.

Anlässlich des Einschreitens mehrerer Volksschullehrer um Erwirkung der Portofreiheit bezüglich der Versendung von Werken der Lehrerbibliotheken hat das hohe k. k. Ministerium für Cultus und Unterricht mit Erlass vom 25. Februar l. J. Z. 1927 nach Einvernehmen mit dem k. k. Handelsministerium dem k. k. Landesschulrathe Folgendes eröffnet:

Nach Artikel II. Punkt 9 des Gesetzes vom 2. Oktober 1865 über die gebührenfreie Benützung der Postanstalt R. G. Bl. v. J. 1865 Nr. 106 kommt den Correspondenzen jener wissenschaftlichen und Kunstinstitute, welche Staatsanstalten sind, unter sich und im Verkehre mit den Behörden und den im Absatze 1 und 2 bezeichneten Organen und Corporationen, sowie mit ihren Mitgliedern, die Portofreiheit zu.

Da aber die Bezirkslehrerbibliotheken nicht in die Kategorie der wissenschaftlichen Staatsanstalten gehören, so kann vom Standpunkte des gegenwärtigen Gesetzes für die Versendung der Bücher zwischen den Lehrerbibliotheken und den Volksschullehrern die Portofreiheit nicht zugestanden werden. Bei der bevorstehenden Revision des Portofreiheitsgesetzes wird übrigens seitens des Handelsministeriums die zu Gunsten der Lehrerbibliotheken angeregte Portofreiheit in Erwägung gezogen werden.

Bis zu einer allfälligen gesetzlichen Bestimmung wird sich übrigens ohne Verletzung des bestehenden Gesetzes der angestrebte Zweck der Hauptsache nach in anderer Weise erreichen lassen.

Es sind nämlich gemäss Artikel II. Punkt 8 des erwähnten Gesetzes die Correspondenzen aller jener Unterrichts- und Bildungsanstalten, welche vom Staate als öffentlich anerkannt sind, mit den Behörden und im gegenseitigen Verkehre in Unterrichtsangelegenheiten, portofrei. Nun ist die Versendung von Büchern zwischen den genannten Anstalten zum Gebrauche und zur Bildung der Lehrer als Unterrichtsangelegenheit zu betrachten.

Um die im Sinne stehende Portofreiung zu erzielen, erscheint es daher nicht nöthig, dass die Bücher von den Lehrerbibliotheken an die Lehrer, sondern von der Direction (Leitung) einer öffentlichen Schule am Standorte der Lehrerbibliothek an die Direction (Leitung) der als

öffentlich anerkannten Schule, welcher der Lehrer angehört und umgekehrt, versendet werden.

Wovon der k. k. Bezirksschulrath zur weiteren geeigneten Veranlassung in Kenntnis gesetzt wird.

Laibach, am 11. März 1872.

Der k. k. Landes-Präsident
Carl v. Wurzbach m. p.^u

(Konec prih.)

Zgodovina pedagogije.

(Dalje.)

Na poziv Desavskega kneza Leopolda Friderika Franje odšel je v Desav, da ondi osnuje in preustroji šole in semenišča. Tukaj se je odločil ustanoviti vzgojevališče, ter zopet prosil človekoljube za pripomoč. Desavski knez se je prvi ozrl na prošnjo in poklonil potrebne zgrade in vrtove ter 12.000 tolarjev. Če je tudi od drugod le majhna pripomoč prihajala, je Basedov vendar le otvoril (l. 1774.) zavod, kateremu je dal ime „filantropin“, s čemer je hotel označiti, da se goji v njem čisto človekoljubje (filantropija). Zavaljo tega so se zvali tudi njegovi privrženci filantropisti, a njegov pedagogijski sistem filantropizem. Čez poldrugo leto je pozval vse izobražence k svečanemu izpitu, da se prepričajo o duhu zavoda in napredku učencev. S tem izpitom pridobil si je zavod mnogo prijateljev, a bilo je tudi nezadovoljnežev, ki so ga obsodili. Basedov res ni bil kos svoji nalogi. Nagel in uporen že od narave ni mogel prenesti nikakoršnega ugovora, a razen tega je bil udan pijanstvu. Radi tega je moral odstopiti od vodstva zavoda in je l. 1790. umrl. Kmalu potem (l. 1793.) prenehal je tudi njegov zavod. Svrha vzgoje je bila tudi Basedovu človečnost. Do zdaj so vzgajali samo učenjake, plemiče, obrtnike i. dr., a svetu je treba ljudi in kozmopolitov. Tudi njemu je dete od narave dobro, in se pokvari z vnanjim dotikanjem in s silo. Da ljudska sreča in morala propada, temu so krivi učeni ljudje. Telesna vzgoja naj deluje na to, da se deca utrdé. Zato jih je treba privajati na hladno kopelj in lahko obleko, trdo posteljo in prosto brano; deca naj se gibljejo na prostem zraku. Deco je treba privaditi na pokorščino. Ni treba razlagati zapovedi, vsako modrovanje zapreči sigurnost uboganja. Razlogi naj se navajajo samo takrat, kadar se svetuje in poučuje. Prvo detinstvo je čas slepe pokorščine. Pozneje je potrebno, da se povelje izpremení v svét. Ne gre pa otrokom preveč zapovedovati. Paziti pa gre, da se našim zapovedim nihče ne posmehuje. Kazni naj bodo redke. Samo tedaj, kadar blaga sredstva ne pomagajo, upotrebi naj se šiba z vso strogostjo. To kazen naj vrši sluga, ki je v tem izurjen. Ne gre pa siliti dece, da po kazni poljubijo roko ali šibo. Kadar deca odrastejo, naj se napravi bela in črna knjiga; v belo knjigo se vpisujejo dobra, v črno pa slaba dela učencev. V filantropinu so se obdarovale zasluge s „pikami“. Kdor je imel na tablici največ pik, bil je odlikovan. Kaznovali so se otroci z izgubo tacih toček, ali s tem, da se je ura za nauk izpremenila v uro za ročno delo, ali pa, ako to ni pomoglo, z zatvorom v prazni sobi, kjer so se pa otroci za oknom, skozi katero se ni moglo gledati, igrali in veselili. Basedov je na dalje zahteval, da se otroci zgodaj privadijo, prevladati svoje čutne poželjivosti ter potrpežljivo prenašati bolečine in neprijetnosti. Zavist in maščevanje je treba zabranjevati ter vaditi jih odkritosrčnosti in iskrenosti. Religijska vzgoja Basedova je imela splošen značaj. Iz religije naj se uči samo to, kar imajo vse konfesije vkupno, namreč, da je samo en Bog, stvarnik in gospodar sveta, da je on vseveden in neizmerno dober oče vsem ljudem, da je človeška duša neumrjoča, da bode dobila plačo za svoja dobra in zla dela, in da